

**HANGİ**

***LIBERAL-***

**İZM ?**

**EDİTÖR**

**ATILLA YAYLA**

*LiBeRtE*

# Hangi Liberalizm?

Atilla Yayla (Ed.)

ISBN: 978-975-6201-79-4

Liberte Yayınları® | 174

Genişletilmiş 2. Baskı: Mayıs 2024, 1. Baskı Kasım 2013

© 2024, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

İç Tasarım: Liberte Yayınları

Redaksiyon: Büşra Sönmez

Kapak Tasarımı: Müşerref Merve Şahin

Baskı: Reprobir Matbaa

Adres: 1514. Sokak, No: 23, 06378 İvedik OSB Yenimahalle / Ankara

Telefon: (312) 395 20 29 | Sertifika No: 47381

**LiBeRTE**  
yayıncı grubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-posta: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

# Yazarlar Hakkında

## Makale sıralamasına göre

**Samuel Freeman:** Toplum ve siyaset felsefesi, etik, hukuk felsefesi alanlarında çalışmaktadır. Adalet ve toplum sözleşmesi alanları yanında John Rawls'un siyaset felsefesi üzerine yazdığı kitapları bulunmaktadır. Aynı zamanda *Cambridge Companion to Rawls* (2002), *Lectures on the History of Political Philosophy* (2007) ve John Rawls'un *Collected Papers*'inin (1999) editörlüğünü yapmıştır. Son zamanlarda liberalizm ve adalet dağılımı hakkındaki Rawls'un el yazmaları üzerine çalışmaktadır.

**Walter Block:** New Orleans'taki Loyola Üniversitesi'nde Harold E. Wirth Eminent Scholar Ekonomi Kürsüsü Başkanlığını yürüten Walter Block, Columbia Üniversitesi'nden Ekonomi alanında doktora ve Brooklyn College'dan (C.U.N.Y.) Felsefe alanında lisans derecesine sahiptir. Çeşitli üniversitelerde ders veren Block, iki düzineden fazla kitabı ve akademik dergilerde çok sayıda makalesi bulunan üretken yazarlığıyla tanınmaktadır. Block serbest girişim ekonomisinin ve özel sektörün ekonomik kalkınmadaki rolünün daha iyi anlaşılmasını amaçlayan çalışmalar yapmıştır.

**Atilla Yayla:** Ankara Üniversitesi'nde lisans (1980), yüksek lisans (1982) ve doktora (1986) derecelerini tamamlayan Yayla, çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği yaptıktan sonra İstanbul Medipol Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde çalışmaya başladı. TDV, TSİD, Mont Pelerin Cemiyeti, Center for the New Europe gibi kurumlarda üyeliği bulunmaktadır. Liberal Düşünce Topluluğu'nun öncü kurucularından olan Yayla'nın liberalizm, siyaset teorisi ve felsefesi ile Türk siyasi hayatı ve demokrasi tarihi üzerine çok sayıda yayınlanmış kitap ve makalesi mevcuttur.

**Ralph Raico:** Buffalo State College'da Emeritus Tarih Profesörü olan Ralph Raico, klasik liberalizm ve Avusturya İktisat Okulu alanlarındaki uzmanlığıyla tanınan seçkin bir akademisyen olarak görev yapmıştır. Doktorasını Chicago Üniversitesi'nde F. A. Hayek'in yanında tamamlayan Raico, akademik ciltlere ve dergilere kapsamlı katkılarda bulunmuştur. Raico'nun önemli eserleri arasında *Klasik Liberalizm ve Avusturya Okulu ve Büyük Savaşlar ve Büyük Liderler* bulunmaktadır. Ayrıca Ludwig von Mises'in çığır açan eserlerini ve F. A. Hayek'in denemelerini İngilizceye çevirmiştir. Raico, 2000 yılında Gary G. Schlarbaum Ödülü'ne layık görülmüştür.

**David Conway:** İngiliz akademisyen/düşünür David Conway, Cambridge Üniversitesi'nde felsefe eğitimi aldıktan sonra yine aynı alanda doktorasını tamamladı. Şu anda kıdemli profesör olarak çalıştığı Middlesex Üniversitesi'nde otuz yılı aşkın süre çalışmalarda bulundu. Ardından Roehampton Üniversitesi'nde Teoloji ve Din Çalışmaları Bölümü'nde uzman araştırma görevliliği yaptı. Şu sıralarda İngiliz bağımsız düşünce kuruluşu CIVITAS'ta çalışmaktadır.

**Steven Horwitz:** Michigan Üniversitesi'nden lisans, George Mason Üniversitesi'nden yüksek lisans ve doktora derecelerini alan Horwitz Avusturya Ekolü'ne mensup bir iktisatçıdır. Ayrıca 1996'dan beri Mont Pelerin Cemiyeti üyesidir. Çalışmalarında Avusturya Ekolü bakış açısıyla para teorisi ve makro-iktisat konularını ele almaktadır. Horwitz, Avusturya İktisatı ve F. A. Hayek'in toplumsal fikirlerinin yayılmasına katkılarda bulunmasının yanısıra Eylül 2008'de yayımlanan ve Mortgage krizine dair liberteryen analizler taşıyan ve daha sonra beş dile çevrilen "Solcu Arkadaşlarıma Açık Mektup"la büyük ilgi görmüştür.

**Stephen Davies:** Lisans ve doktorasını tamamladığı St. Andrews Üniversitesi'nden tarihçi olarak mezun oldu. Ohio'daki Bowling Green Devlet Üniversitesi Toplum Felsefesi bölümünde misafir öğretim görevliliği yaptı. Manchester Metropolitan Üniversitesi Tarih ve İktisadi Tarih bölümlerinde öğretim üyeliği yaptıktan sonra George Mason Üniversitesi'ndeki Institute for Humane Studies'de çalışmaya başladı. Şimdilerdeyse Institute of Economic Affairs'te eğitim direktörü olarak görev almaktadır. Nigel Ashford'la birlikte yardımcı editörlüğünü üstlendiği *The Dictionary of Conservative and Libertarian Thought* (1991) ve *Empiricism and History* (2003) yayınlanmış eserleri arasındadır.

**Colin Bird:** Virginia Üniversitesi'nde doçent olan Bird, yine aynı üniversitenin Siyaset Felsefesi, Politika ve Hukuk Bölümlerinin program koordinatörlüğünü yapmaktadır. Araştırmaları bireyciliğin doğası, siyasî düşüncede liberal gelenek, modern liberteryenizmin tutarlılığı, özgürlük kavramı, hoşgörünün doğası, politik analizlerde gündelik dilin rolü konularını içermektedir. *Ethics, Political Theory, The American Political Science Review, Philosophy and Public Affairs* ve *The European Journal of Philosophy* gibi çeşitli dergilerde çalışmaları yayınlanmaktadır. Ayrıca Bird'in *The Myth of Liberal Individualism* (1999) ve *An Introduction to Political Philosophy* (2006) adlı yayınlanmış iki kitabı bulunmaktadır.

**Jason Brennan:** Case Western Reserve ve New Hampshire Üniversiteleri'nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra David Schmitz'in danışmanlığında felsefe alanındaki doktorasını tamamladı. Georgetown Üniversitesi'nde felsefe alanında, McDonough School of Business'ta strateji, iktisat, etik ve kamu politikaları alanlarında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. *A Brief History of Liberty* (2010) kitabıyla dikkat çeken Brennan'ın ayrıca *Libertarianism: What Everyone Needs to Know* (2012) ve *The Ethics of Voting* (2011) adlı iki eseri daha bulunmaktadır.

# İÇİNDEKİLER

- 1 İlliberal Liberteryenler**  
Liberteryenizm Niçin Liberal Bir Görüş Değildir?  
Samuel Freeman .....11
- 2 İlliberal Liberteryenler:**  
Neden Liberteryenizm Liberal Bir Görüş Değildir ve Bu İyi Bir  
Şeydir; Samuel Freeman'e Cevap  
Walter Block .....79
- 3 Amerikan Liberalizmi Ne Kadar Liberal?**  
Atilla Yayla .....147
- 4 Klâsik Liberalizm Nedir?**  
Ralph Raico .....197
- 5 Klâsik Liberalizmin Yükselmesi, Çökmesi ve Rönesansı**  
Ralph Raico .....205
- 6 Klâsik Liberalizm**  
David Conway .....223
- 7 Smith'ten Menger ve Hayek'e**  
Kendiliğinden Doğan Düzen Geleneğinde Liberalizm  
Steven Horwitz .....233
- 8 Liberteryenizme Tarihî ve Güncel Açından Kısa Bir Bakış**  
Stephen Davies .....265
- 9 Refahçı Liberallerin Liberteryenizm Eleştirisi**  
Colin Bird .....303
- 10 Liberal Olmayan Liberaller**  
Jason Brennan .....313

## Takdim

Liberalizm geniş bir yelpazede yer alan bir fikir sistemleri dizisine verilen genel bir isim. İçinde üç ana çizgi yer alıyor: Klasik liberalizm, anarko-kapitalizm ve Amerikan liberalizmi. Bu sonuncusuna eşitlikçi, refah devletçi, sosyal liberalizm ismi de veriliyor. ABD’de liberalizm denince akla gelen, entelektüel olarak eşitlikçi liberalizm; siyasi olarak Demokrat Parti.

Liberalizm adı tarihî kaynak itibarıyla klasik liberalizme ait. Ancak, 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında kavram ciddi bir anlam kaymasına uğradı. Bazılarına göre bir entelektüel hırsızlığa maruz kaldı. Bu yüzden orijinal anlamı devlete kuşkucu bakışı ve devleti sivil toplum alanlarını işgal ve sivil unsurların fonksiyonlarını gasp icraatından uzak tutma anlamına gelen liberalizm, devleti yücelten ve büyüten yeni bir anlam kazandı. Bunun başlattığı tartışmalar devam ediyor. Kuşku yok ki ileride de sürecek.

*Hangi Liberalizm* klasik liberallerle Amerikan liberalleri arasındaki tartışmayla ilgili. On makale kapsıyor. Samuel Freeman ve Colin Bird refah devletçi liberalizmi klasik liberalizm (ve liberteryenizm) eleştirisi üzerinden savunurken, Atilla Yayla ve Jason Brennan, Freeman’ın makalesine cevap

vererek klasik liberalizmi müdafaa ediyor, Amerikan liberalizminin illiberal veya nispeten liberal olduğunu iddia ediyor. Ralph Raico, David Conway, Stephen Davies ve Steven Horwitz de klasik liberalizmin içinden yazıyor. Walter Block ise anarko-kapitalist bakışı temellendiriyor.

Bu derlemenin ikinci baskısının okuyucuya liberalizmin tarihi ve içeriği hakkında bilgilenmede yardımcı olmasını diliyorum.

*Atilla Yayla*

Beşiktaş, 12 Şubat 2024

# 1

## İlliberal Liberteryenler

### Liberteryenizm Niçin Liberal Bir Görüş Değildir?

"İlliberal Libertarians: Why Libertarianism is not a Liberal View?",  
*Philosophy and Public Affairs*, Cilt 30, Sayı 2, Bahar 2001, ss. 105-151.

**Samuel Freeman**

Çeviren: Atilla Yayla

**F**ELSEFÎ BİR DOKTRİN OLARAK LİBERALİZM BİR SOSYAL ve politik kurumlar sistemi olarak liberalizmden ayırt edilebilir. Felsefî liberalizm kabûl eder ki, ilk olarak, bir zatî (*intrinsic*) iyiler çoğulluğu vardır ve hiçbir tek hayat tarzı bütün iyileri ihtiva edemez. Ayrıca kendi hatırlarına tasvip etmeye değer farklı hayat tarzları mevcuttur. İkinci olarak, kendileri için hangi zatî iyiler münasip olursa olsun, bireylerin kendi iyi konseptlerini belirleme ve tâkip etme özgürlüğüne sâhip olmaları, onların iyi bir hayat yaşamaları için elzemdir. Son olarak, bireylerin iyisi için gerekli olan şey onların özgürce benimsedikleri iyi konseptlerinin adâletle tutarlı olmasıdır. Herkesin, diğerlerinin temel haklarına ve adâletin öbür ge-



reklerine saygı gösterecek şekilde özgürlüklerini kullanmada bir menfaati vardır. Bu adâletin mecburen bir zâtî iyi olduğu anlamına gelmemesine rağmen (gerçi olabilir de), adâletin taleplerini gözetmenin iyi bir hayat yaşamının ön şartı olduğu anlamına gelir.

Kant, Mill, Rawls, Berlin, Dworkin, Raz, Ackerman, B. Barry ve daha birçok yazar bu iddiaların bir türünü onaylar. Fakat, felsefî liberalizm bir liberal anayasa dâhil liberal kurumlar için tartışmanın bir yoludur. Faydacılık ve refahçılığın diğer biçimleri tarihi olarak liberal kurumlar için bir alternatif temel temin etti.<sup>1</sup> Faydacılık felsefî olarak gayri-liberaldir; çünkü bir nihâî hedefi –toplam fayda veya refah– bütün değerlerin kaynağı olarak tasdik eder, zâtî (*intrinsic*) iyilerin çoğulluğunu reddeder ve özgürlüğün iyilerini ve adâletin erdemini faydaya tâbi kılar.

Benim odağım felsefî liberalizm değil liberal kurumlar ve liberal yapının ana özellikleri. Benim hedefim siyasal kavramlar haritasına, her biri ‘liberal’ olarak adlandırılan üç çağdaş görüşü yerleştirmek: (1) Klâsik liberalizm, (2) ‘Yüksek’ liberalizm olarak adlandıracağım şey ve (3) Liberteryenizm. Klâsik liberalizmin ana savunucuları David Hume, Adam Smith ve (çoğu faydacı olmuş olan) klâsik iktisatçıları ve David Gauthier, James Buchanan ve Friedrich Hayek’i kapsar. ‘Klâsik liberalizm’ terimini, laissez-faire doktrinini tasdik eden ve (etkin) pazar dağıtımlarının adâletini kabul etmekle beraber pazar toplumunun muhafazası için yeniden dağıtım müsaade eden bir liberalizme işaret etmek için kıtasal anlamda kullanmaktayım. ‘Yüksek liberalizm’ ile, yüksek liberal gelenek olarak kabul ettiğim, felsefî liberalizmle bağlantılı fikirler ve

kurumlar setini kastediyorum.<sup>2</sup> Bu liberalizmin 18. yüzyıldan günümüze ana felsefi savunucuları Kant, Mill ve Rawls'tur. Birçok bakımdan orijinal liberal olan Locke tanımlandığı biçimiyle felsefi liberalizmi kabul eder görünür ve bu yüzden bir yüksek liberal olarak tasnif edilebilir. Fakat, mülkiyet anlatımı yüzünden Locke genellikle bir klâsik liberal olarak okunur.<sup>3</sup> Locke'un mülkiyet anlayışı liberteryenizmin üzerinde de büyük bir tesir icra etti. Liberteryenizm ile esas itibarıyla Robert Nozick tarafından ve farklı anlatımlarda Jan Narveson, Ayn Rand, Murray Rothbard, John Hospers, Eric Mack ve diğerleri tarafından ileri sürülen doktrini kastediyorum. Bunlar ve diğer liberteryenler belirli farklara sâhiptir, fakat bunların hepsinin tasdik ettiği belirli temel ilkeler ve kurumlar vardır (bkz. aşağıdaki II. ve III. kısımlar).

Genel olarak liberteryenizmin liberal bir görüş olduğu kabul edilir.<sup>4</sup> Keza, liberteryenizmi onaylayan birçok kimse de kendini klâsik liberal olarak adlandırır. İddia etmekteyim ki liberteryenizmin liberalizme benzerliği sathîdir, sonunda liberteryenizm ana liberal kurumları reddeder. Doğru anlaşıldığında liberteryenizm liberalizmin kendisini tarihî olarak ona karşı tanımladığı bir görüşe, feodalizmin temel özelliği olan özel politik güç (iktidar) doktrinine benzer. Liberteryenizm, feodalizm gibi, haklı siyasal gücü bir özel sözleşmeler ağına (*network*) dayanmış olarak anlar (tasavvur eder). Liberalizmin esası olan, siyasal gücün, ortak iyi için tarafsız biçimde icra edilecek bir kamu gücü olduğu görüşünü reddeder.

Bu iddiaların değerlendirilmesi bir zemin hazırlığını gerektirir. Ana liberal kurumlarla ilgili bir tartışmayla başlayacağım.